

“Die Hemel vertel die eer van God”: Natuur, Skriftuur en die bidder in Psalm 19

P Kruger

(Universiteit van Stellenbosch)

ABSTRACT

“The heavens proclaim the glory of God”: Nature, Scripture and the suppliant in Psalm 19

This article investigates the relationship between the different parts of Psalm 19, viz. v 2-7, 8-11 and 12-15. After a translation and colometric analysis, observations are made on the structure of the poem, the word-play, and the other literary strategies that keep the different parts together, and on the characteristics that mark this composition as a wisdom psalm. Special attention is devoted to the sun imagery which runs like a golden thread through the whole poem.

1 INLEIDING

Die begin, middel en slot van die bekende Latyns-Amerikaanse teoloog, Ernesto Cardenal (1981:15), se moderne weergawe van Psalm 19, vry uit die Duits vertaal, lui soos volg:

A Die Melkweë besing die roem van God.

*Arktur is 20 maal groter as die son
en Antares 487 maal helderder as haar lig.
Sigma van die Dorado het die helderheid van 300 duisend
sonne,
Alpha van die Orion is gelyk aan 27 miljoen sonne,
en Aldebaran het 'n deursnit van 50 miljoen kilometer;
Alpha van die Leier, 300 duisend ligjare van ons verwyderd,
en die newelwolk van die Bootes, 200 miljoen ligjare van
ons weg,
hulle almal verkondig die werk van sy hande
(Verwerking van Ps 19: 2).*

B Die wet van die Here hou die onderbewussyn in toom,

*dit is volkome soos die wet van swaartekrag.
Sy woorde is soos die baan van komete
en sy bevele die sentrifugale kringe van die Melkweë.
Sy gebooie is soos onbeweeglike sterre,*

wat nie wyk nie,
hulle spoed
en hulle afstand,
waarvan die weë 1000 maal kruis
en tog nooit bots nie (Ps 19:8-11).

- C Regverdig is die oordele van die Here
en nie die resultaat van meningsopnames nie,
hulle waarde is ver bo dié van dollars en aandele.
Bewaar my van die hoogmoed van geldheerskappy en van
politieke mag,
dan sal ek weerstand kan bied teen kriminaliteit
en teen groot vergrype teenoor die mensheid (Ps 19:12-14).
Mag aanneemlik vir U wees, wat ek sê en sing,
Here, my Bevryder (Ps 19:15).

Verskillende sake val op in hierdie moderne omdigting van hierdie eeue-oue gedig¹. Die eerste is Cardenal se interessante en uitgebreide verstaan van die begrip "roem/eer van God" (Ps 19:2; dit is kursief gedruk in die vertaling hierbo). Die tweede aspek is sy geslaagde poging om antieke poëtiese uitsprake in verband met die kosmos om te sit in hedendaagse taal wat vir die moderne mens, met sy wetenskaplike kennis en georderdheid, verstaanbaar en toepaslik is. 'n Derde kenmerk is die feit dat hy uitnemend daarin slaag om die ervaring van die Ou-Testamentiese bidder van toentertyd te vertaal in 'n idioom waarmee 'n Latyns-Amerikaanse gelowige hom/haar heelhartig kan vereenselwig. 'n Vierde aspek, wat direk van belang is in die paar kantaantekeninge wat ek oor die gedig gaan maak, het te make met die verband wat hy lê tussen die verskillende dele van die gedig. Volgens my oordeel is laasgenoemde aspek essensieel in 'n beter begrip van die psalm.

As mens die gedig met aandag lees, is dit nie moeilik om raak te sien dat daar 'n tematiese ontwikkeling is van die algemene tot die besondere, of in die taal van die gedig self, van "kosmos" (die heelal: vv 2-7) tot "kneg" (individu, vv 12-14) nie. In die middel, tussen hierdie twee pole, naamlik die universele (vv 2-7) en die individuele (vv 12-15), duik

¹ Buiten die kommentare, is die volgende studies, in kronologiese volgorde, die belangrikste wat al oor die interpretasie van Psalm 19 verskyn het: Schroeder (1914), Dürr (1927), Van der Ploeg (1963), Van Zyl (1966), Sarna (1967), Clines (1974), Loretz (1974), Fishbane (1979), Steck (1980), Gese (1982), Dohmen (1983), Fischer (1983), Meinhold (1983), Oesch (1985), Glass (1987), Herrmann (1987), Mays (1987), Deurloo (1989), Spieckermann (1989), Fisch (1990), Knierim (1991), Taylor (1993), Wagner (1999).

'n uitvoerige verwysing na die tôrâ (“wegwysing”)²(vv 8-11) op. Die vraag is: hoe skakel hierdie verskillende dele van die gedig (stansa 1 & 2: vv 2-7; stansa 3: vv 8-11; stansa 4: vv 12-15; sien vertaling onder), waarvan die oorgange van die een na die volgende baie skerp is, ineen?

In die geskiedenis van die uitleg van dié psalm is verskillende antwoorde hierop gegee, waarvan die belangrikste twee die volgende is: (I) die gedig bestaan uit verskillende eenhede (sien bv. Duhm [1899:61], Steck [1980], Knierim [1991]). Die eerste deel (vv 2-7) was 'n aanvanklike son-himne wat oor tyd heen gegroei het met die byvoeging van dele B (vv 8-11) en C (vv 12-15) tot die gedig soos wat dit in die Hebreeuse Bybel vervat is; (II) die gedig was van die begin af 'n literêre geheel met 'n duidelike samehang (metafories/tematies/woordspel) tussen die verskillende dele (sien bv. Clines [1974], Fishbane [1979], Gese [1982], Dohmen [1983] en Wagner [1999]). Dit is interessant om daarop te let dat Cardenal in sy interpretasie aansluiting vind by laasgenoemde verklaring en 'n duidelike verband lê tussen A (vv 2-7) en B (vv 8-11): die werking van die wet van God (B) word begryp in terme van die kosmiese kategorieë wat in A beskryf is: swaartekrag, komete, die Melkweg en onbeweeglike sterre. Hoewel Cardenal met so 'n interpretasie heel waarskynlik dui in die regte rigting waarin die antwoord vir die samehang gesoek moet word, sou mens na 'n analise van die gedig tog kon sê dat hy sy hand ietwat oorspeel. Daar bestaan ongetwyfeld 'n verband tussen dele A, B en C. Die vraag is: welke verband? Die opmerkings hieronder oor die struktuur/opbou, temas en woordspel is daarop gemik om meer klarigheid hieroor te bring.

2 VERTALING EN KOLOMETRIESE AFBAKENING

Enige vertaling van 'n literêre werk is tegelyk 'n verwringing daarvan. Dis onmoontlik om na behore in enige vertaalde weergawe uitdrukking te gee aan die fynere poëtiese nuanses van die oorspronklike digterlike skepping. Psalm 19 is in dié opsig geen uitsondering nie. In die analise wat gaan volg, wil ek die belang van die poëtiese strategieë van struktuur/opbou en woordspel aan die hand van hierdie psalm illustreer. Hopelik sal dit algaande duidelik word watter fundamentele belang sodanige aspekte (wat nie “vertaal” kan word nie) het in die uiteindelijke beter verstaan van dié literêre kunswerk.

Ek gaan nie 'n diskussie voer oor die meriete van die denkrigtings waarna bo verwys is, naamlik of die aanvanklike kern van die psalm

² Ek vertaal nie die Hebreeuse begrip “tôrâ” nie, want soos Kraus (1979:40) tereg sê, veronderstel die tradisionele vertaling daarvan as “wet” die idee van starheid en onbeweeglikheid. Tôrâ verteenwoordig eerder die gedagte van “wegwysing vir die lewe”. Vergelyk hier Lapide (1985) se treffende hoofstuk oor die sentrale plek van die tôrâ in die Joodse geloof.

bestaan uit 'n oorspronklike son-himne (vv 2-7) wat algaande literêr gegroei het tot die produk wat ons nou voor ons het, of dat die psalm van die begin af 'n literêre eenheid was en dat dit as sodanig verstaan moet word nie. Genoeg argumente kan vir beide uitgangspunte aangevoer word. In 'n poging om 'n rekonstruksie van die literêre “groei” van die gedig te maak, bestaan die gevaar om by ander belangrike letterkundige aspekte (inhoudelik en stilisties) van die gedig verby te kyk. Hoe die samehang tussen die verskillende dele van hierdie gedig ookal verstaan moet word, by die een aspek kom mens nie verby nie, naamlik dat die finale produk sin moes gemaak het vir die hoorders/lesers van destyds nie. Kraus (1960:153; my vertaling) druk dit so uit: “Die oorlewering bied die twee dele vir ons as een geheel aan. Nou is die opgawe gestel... om na die rede en betekenis van hierdie samestelling te vra”.

In die vertaling wat hieronder volg, is die kolometriese afbakenings³ (bepaling van die kleinste poëtiese begripseenhede) gedoen op grond van die konsonante-telling en getal Hebreuse woorde in elke kolon. Die eerste syfer dui die getal woorde in die verskillende Hebreuse kola aan en die tweede syfer die getal konsonante wat elke kolon verteenwoordig. Dit is belangrik om op hierdie inligting te let omdat dit toon dat die oorspronklike digter besondere energie investeer het om sy/haar literêre kunswerk as kunstig opgeboude strukturele eenheid aan te bied. Wat die onderhawige psalm betref, sal opgemerk word dat die kolometrie verander soos wat die verskillende temas van die dele A, B en C aan die orde kom. 'n Aanduiding (in vetgedrukte skrif) word ook gegee van die verskillende kernwoorde wat van belang is om die samehang tussen die verskillende dele beter te begryp. Opmerkings oor laasgenoemde literêre strategie sal gemaak word onder die paragraaf “Woordspel en ander assosiasies”.

Stansa 1

2a	Die hemel verkondig die eer van God	[4][17]
b	en die uitpansel maak die werk van sy hande bekend.	[4][18]
3a	In bruisende opgewondenheid gee die een dag berig deur ⁴ aan die ander,	[4][14]

³ Vir die kolometriese afbakenings van die verskillende poëtiese eenhede in terme van die konsonante-tal verteenwoordig in so 'n eenheid, vergelyk die studie van Loretz & Kottsieper (1987). Sien ook Loretz (1974:186-187) en Dohmen (1983: 504). Vir poëtiese afbakenings in terme van poëtiese aksente, sien Korpel & De Moor (1986).

⁴ Die NAB se vertaling van נבע as “om berig deur te gee”, is baie neutraal vertaal. In die woord נבע is die grondnuanse een van “opborreling, opbruising” (vgl Spr 18:4 waar dit in verband met 'n waterbron gebruik word). Vergelyk byvoorbeeld Duhm (1899:60) se treffende weergawe: “Reden in Ekstase”.

- b die een nag deel aan die volgende kennis mee. [4][17]
 4a **Sonder** (יָא) spraak en **sonder** (יָא) woorde, [4][15]
 b onhoorbaar is hulle stem. [3][11]
 5a Tog **gaan uit** (אָ) hulle stem⁵ oor die hele wêreld [4][14/13]
 b en hulle woorde tot aan die **uithoeke** (קצה) van [3][13]
 die aarde⁶.

Stansa 2

- c Vir die son het Hy in **daarin** (בהם)⁷ 'n tent opgeslaan. [4][12]
 6a Dié is soos 'n bruidegom wat uit sy slaapkamer
uitgaan (אָ); [4][16]
 b hy is bly soos 'n held om die pad te loop. [4][16]
 7a Aan die een **kant** (קצה) van die hemel **kom hy op** (אָ) [3][14]
 b en aan die ander **kant** (קצה) gaan hy onder. [3][14]
 c **Niks** (אין) is **weggesteek** (סתר) van sy gloed nie. [3][13]

Stansa 3

- 8a Die tôrâ van die Here is **volmaak** (תמם): [3][13]
 b dit bring die lewenskrag terug⁸. [2][8]
 c Die wil van die Here is betroubaar: [3][13]
 d dit maak dié wys wat insig kortkom. [2][9]
 9a Die verordeninge van die Here is regverdig: [3][14]
 b hulle verbly die hart. [2][7]
 c Die gebod van die Here is helder⁹: [3][11]

⁵ Die Hebreeuse קום (“hulle meetsnoer”, sien ook nog die OAV) is hier moeilik om te verstaan. Omdat die psalm tot nou konsentreer op die “akoestiese” element in die loflied van die skepping (Gese 1982:3 noem dit die Logos-gebeure; vergelyk “verkondig”, “bekendmaak”, “berig”, “kennis meedeel”, “spraak”, “woorde” in v 2-4), is dit die verkieslikste om in plaas van קום (“hulle meetsnoer”), קולם (“hulle stem”) te lees. Vergelyk ook die weergawes van die Griekse vertaling en Symmachus. Die keuse wat gemaak word, sal die getal van die konsonante (14/13) van hierdie kolon bepaal. Vergelyk egter ook die standpunt van De Boer (1954) dat die keuse van קו (“meetsnoer”) doelbewus was om daarmee ’n verband te lê tussen ’n “meetsnoer” en die “wet”.

⁶ Dit wil lyk of daar tussen v 4a-b en v 5a-b ’n teenstrydigheid is: eersgenoemde maak melding van die “on-akoestiese” aard van die lof in die skepping terwyl laasgenoemde juis die “hoorbaarheid” daarvan beklemtoon. Gese (1982:3) verklaar hierdie raaiselvorm waarin die psalm geskryf is as tipies van die wysheidsgenre, die literêre vorm waartoe hierdie psalm ook behoort. Vir ’n bespreking van die wysheidspsalms, vergelyk Mays (1987).

⁷ Letterlik: “in hulle midde”. In die verband van die gedig lyk dit die mees voor die hand liggende om die “in hulle midde” (בהם) op te neem as ’n terugverwysing na hemel/uitspansel (v 2). Op so ’n wyse word ’n logiese verband gelê tussen strofe 1 (vv 2-5b) en strofe 2 (vv 5c-7). In laasgenoemde is die son die nuwe tema.

⁸ Vergelyk Westermann (1979:79).

d	dit gee insig. ¹⁰	[2][10]
10a	Dit wat die Here verwag ¹¹ is duidelik:	[3][13]
b	dit staan vir altyd vas.	[2][8]
c	Die bepalings van die Here is waarheid:	[3][12]
d	hulle almal saam is regverdig.	[2][8]
11a	Hulle is begeerliker as goud,	[2][11]
b	selfs as baie fyn goud;	[2][6]
c	soeter as heuning,	[2][11]
d	heuning uit 'n heuningkoek.	[2][9]

Stansa 4

12a	Ook word u kneg deur hulle (בהם) verlig ¹² ,	[4][13]
b	in die nakoming daarvan is 'n groot beloning.	[3][10]
13a	Wie is bewus van onwetende sondes?	[3][12]
b	Spreek my vry van oortredings waarvan ek nie bewus is nie (סתר).	[2][11]
14a	Weerhou u kneg ook van aanmatigende mense,	[4][14]
b	laat hulle nie oor my heers nie.	[3][9]
c	Dan sal ek onberispelik (תם) en vry wees	[3][12]
d	van groot sonde.	[2][6]
15a	Laat tog my woorde en my gedagtes ¹³	[4][15]
b	vir U aanneemlik wees,	[3][14]
c	Here, my Rots en my Verlosser.	[3][13]

⁹ Sommige geleerdes (sien bv Eaton 1968:605) is van mening dat die keuse van die woord ברה, “helder” verstaan moet word in die lig van die oorheersende sonsimbool in die Psalm. Vergelyk byvoorbeeld Hooglied 6:10 waar ברה (“glansend”) gebruik word in verband met die son. Dahood (1966:123) verwys ook na die kombinasie in Ugarities *km šp š dbrt* (“like the sun that is pure”).

¹⁰ Letterlik: “verlig die oë”. Vir hierdie verklaring, vergelyk Aalen (1973:176).

¹¹ Letterlik: “die vrees van die Here”.

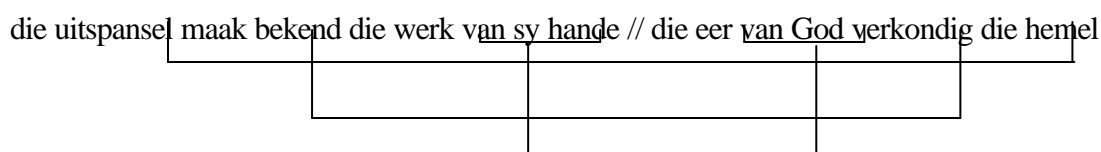
¹² Mens wil jou nie skuldig maak aan inlegkunde nie, maar die vertaling van die Hebreeuse wortel זָהַר hier kan van wesenlike belang wees in die verstaan van die samehang van die laaste deel van die gedig (vv 12-15) met dit wat dit voorafgaan. Meestal word זָהַר vertaal met “waarsku”, wat die gebruikelike betekenis van die woord is. Word daar egter in ag geneem dat die wortel voorkom in 'n konteks waar die idee van lig 'n beheersende rol speel: die son wat “verlig” (vv 5b-7) en die tōrâ van die Here wat die bidder “verlig” (vv 8-11, veral v 9d), dan kan daar ook met die moontlikheid gespeel word dat hierdie 'n voorbeeld is van “metaphysical wit”, soos Fisch tereg beweer: “The stem *zhr* can mean warned or enlightened. Here it is evidently a homonym – it means both” (Fisch 1990:123). Vir die wortel *zhr* met die betekenis van “glans”, vergelyk byvoorbeeld Esegïel 8:2 en Daniël 12:3; sien ook Dahood (1966:124) wat al die verband gelê het.

¹³ Letterlik lui vers 15a: “Laat die woorde van my mond aanneemlik wees” en vers 15b: “en die gedagtes van my hart voor U”.

Uit hierdie kolometriese analise van die oorspronklike gedig is dit duidelik dat daar 'n definitiewe balans ten grondslag van die poëtiese bou-blokke van verskillende kola lê. So merk mens byvoorbeeld op dat wanneer die digter praat van die lof van skepping (son, dag, nag; vv 2a-4a), daar telkens vier poëtiese elemente in elke kolon is en dat die konsonante-tellings van die verskillende kola ook merkwaardig ooreenstem. In stansa 2, wat handel oor die son, wissel die poëtiese eenhede in die verskillende kola tussen drie en vier, met min of meer dieselfde konsonante-tellings in die ooreenstemmende kola. Verskuif die fokus na die t^or^â (stansa 3: vv 8-10), is die poëtiese elemente konstant 3 + 2, met die konsonante-tellings baie dieselfde in die vergelykbare kola. Hieruit kan duidelik afgelei word dat die verskillende boustene van die gedig nie op 'n los manier aan mekaar gevoeg is nie, maar dat daar 'n besliste patroon onderliggend aan die samestellende elemente is en dat daarvan kennis geneem moet word in die analise van die gedig.

3 OPBOU

Benewens die strukturele opbou waarna hierbo verwys is en wat duidelik dui op 'n sekere patroonmatigheid, moet ook gewys word op ander literêre strategieë wat die digter gebruik om hierdie idee nog verder te versterk. Die eerste hiervan word aangetref reg aan die begin (v 2) waar die digter een van sy hoofemas aankondig. Hier word gekies vir 'n chiasiese orde om die inhoud mee te struktureer: die subjekte word aan die kante geplaas, die daadwoorde onmiddellik naas hulle, met die saak (lof van God), waaroor dit eintlik gaan, reg in die sentrum:

(Lof van God)

Dit is onmoontlik om in 'n vertaling uitdrukking aan hierdie literêre strategie te gee.

In vers 3 lê hierdie patroonmatigheid op 'n ander vlak. Die grammatiese orde van kolon 1 en kolon 2 is presies dieselfde met die tydsidee telkens prominent aan die begin van elke kolon. In hierdie geval kan gepraat word van 'n grammatiese parallelisme waar die poëtiese elemente in die eerste kolon 'n teenhanger in presies dieselfde orde in die twee-

de kolon het (Longman 1987:125-26). Dit gee die volgende grammatiese patroon in kolon 1 en 2:

Kolon 1: subjek enkelvoud (“die een dag”); voorsetsel (“aan”) + indirekte objek enkelvoud (“die volgende”); werkwoord in ’n Imperfektumvorm (“gee deur”); objek enkelvoud (“berig”).

Kolon 2: subjek enkelvoud (“die een nag”); voorsetsel (“aan”) + indirekte objek enkelvoud (“die volgende”); werkwoord in ’n Imperfektumvorm (“deel mee”); objek enkelvoud (“kennis”).

Hierdie patroonmatigheid is nog meer opvallend wanneer die digter kom by die fokuspunt van die gedig, naamlik die “tôrâ van die Here” (vv 8-10). Dit is dan ook nie sonder rede dat hierdie tema reg in die middel van die betoog geposisioneer is nie, naamlik tussen stansas 1-2 en 4. Ses maal word in hierdie getuigskrif aangaande die tôrâ in genitiefverbindings melding gemaak van die “tôrâ/wil/verordeninge, van die Here”¹⁴. Dit word gevolg deur vyf predikate wat die tôrâ nader kwalifiseer. Daarna volg vyf partisipia en uiteindelik vier naamwoorde en twee bywoorde wat van die partisipia afhanklik is. Hierdie patroon word hier illustreer aan die hand van die eerste drie bi-kola (vv 8a-9b):

Bi-kolon 8a-b; Bi-kolon 8c-d; Bi-kolon 9a-b: (I) Die tôrâ of sinoniem daarvoor in ’n genitiefverhouding (“die tôrâ van die Here”/“die wil van die Here”/“die verordeninge van die Here”); (II) predikaat (“is volmaak”/“is betroubaar”/“is regverdig”); (III) partisipium in naamwoordverbinding (“dit bring die lewenskrag terug”/“dit maak die wys wat insig kortkom”/“hulle verbly die hart”).

Volgens Lopez (1995:620) is hierdie patroonmatigheid in sinsbou “die linguistiese sein vir die orde wat die tôrâ van die Here vestig”. Ceresko (1990) maak hierdie ordebeginsel, wat van kardinale belang is in die wysheidsbeweging, van toepassing op die hele gedig. Hierin lê vir hom die hermeneutiese sleutel in terme waarvan die hele gedig verstaan moet word. Hy sê: “In Ps 19, the fine-tuned regularity of the universe (vv 2-7) witnesses to God’s power to ensure in turn a well-ordered and benefi-

¹⁴ Wanneer die digter van God in kosmologiese sin praat (v 2), dan word die algemene woord vir God, “El”, gebruik. Word daar in hierdie verse (vv 8-11) verwys na die God soos wat Hy Hom in die tôrâ openbaar, dan word Hy beskryf met sy Verbonde-naam “Jahwe”.

cient human community through the torah... Psalm 19, for example, celebrates the power for order inherent in the divine will and reflected in the stability of nature..." (Ceresko 1990:224). Lopez (1995:620; my vertaling) maak 'n soortgelyke uitspraak as hy sê: "Aanvaar mens die eenheid van die psalm, is die hermeneutiese sleutel 'n wysheidsteologie in terme waarvan die geopenbaarde tôrâ as in ooreenstemming met die skeppingsorde gedink kan word". In die lig hiervan kan goed begryp word waarom die digter aan die einde van die gedig (vv 12-15) bid vir "orde" in sy eie lewe¹⁵.

4 WOORDSPEL EN ANDER ASSOSIASIES

Bo is daarna verwys dat daar in die opbou van die gedig, in die woorde van Fisch (1990:124), "a process of approximation" is: vanaf die sfeer van die kosmologie, waar die naam El die dominante Godsbeskrywing is (stansas 1-2), na die tôrâ, die domein van Verbondsgod, Jahwe (stansa 3)¹⁶, tot die finale gebed (stansa 4) wat "the whispered region of inwardness" is "which can only be expressed by the meeting of the I and the Thou" (Fisch 1990:124-25). Die laaste deel van die gedig het 'n baie persoonlike toon: twee keer verwys die digter na homself as "u kneg" (v 12a en 14a; sien Wagner 1999).

Die eerste persoon wat gewys het dat daar 'n samebindende tema is wat die dele van die gedig saamvoeg, was Hengstenberg. Op 'n vindingryke wyse het hy opgemerk dat die fokus op die son in stansa 2 onmiddellik voor die stansa wat handel oor die tôrâ (stansa 3), die signaal uitstuur dat die tôrâ op soortgelyke wyse funksioneer as "'n geestelike son... [V]ergelyk die predikate louter, suiwer, hartsverblydend, oogverhelderend en ook die נִדְהָר¹⁷ in v 12" (1842:436; my vertaling). Meinhold (1983) interpreteer hierdie assosiasie soos volg: "Die bidder word onderrig deurdat hy 'verlig' word. Wat die son vir die wêreld is, is die Goddelike rede vir die mens" (1983:131; my vertaling). Ook Sarna (1967; sien ook Schroeder 1914 & Dürr 1927) wys op die sentrale plek van die sonsimbool in die psalm: die karakteristieke wat toegedig word aan die tôrâ van die Here in Psalm 19B vertoon verrassende ooreenkomste met die eienskappe van die songod in die ou Nabye Oosterse songodliteratuur. Die regterlike funksie van die songod word baie mooi

¹⁵ Vergelyk ook Aalen (1951:28) wat in sy studie oor die simboliek van lig en duisernis ook al die suggestie gemaak het dat die idee van "ordening" (קִדְדָה) beide te vind is in die natuur sowel as die tôrâ.

¹⁶ Fishbane (1979:87) wys daarop dat die vroeg Rabbynse tradisie 'n onderskeid gemaak het tussen die godsname El en Jahwe: "El was understood as indicative of the presence of God as a remote cosmic judge; YHWH, as suggestive of God's merciful presence".

¹⁷ Vergelyk die vertaling bo van hierdie kombinasie as "verlig".

beskryf in die Sjamasj-himne (vir 'n vertaling vergelyk Foster 1997). Ook Taylor (1993:220) ondersteun hierdie gesigspunt met die volgende uitspraak: "...a unifying theme for the psalm as a whole is the sun, the cosmic role of which is articulated in vv 5-7 [4-6] and the judicial role of which is the rationale for the elaboration upon the justice and law of Yahweh in vv. 8-12 [7-11]" (sien ook Loretz 1974:187.)

Fisch (1990:122) voer hierdie woordspele en assosiasies tussen die eerste en tweede deel van die gedig nog verder as hy daarop wys dat woorde soos "helder" (ברה), wat elders met die son in verband gebring word (vgl Hooglied 6:10: "helder soos die son"), hier met die tôrâ geassosieer word. Voorts hoor hy in die "altyd vasstaan" (עמד) van die vrees van die Here in vers 10b 'n sinspeling op die permanensie van die hemelliggame en die lig van die skepping. Vergelyk Psalm 33:9 waar die dieselfde wortel (עמד, "vasstaan") in die verband gebruik word.

Ook die skakeling tussen die tweede en derde dele van die gedig (stansa 3 en 4) word volgens Fisch (1990:122) voltrek in terme van die sonsimbool. Bo is reeds opgemerk dat זָהָר (v 12) beide as "waarsku" en "verlig" vertaal kan word. As vers 12 vertaal word as "Ook word u kneg deur hulle (naamlik deur die bepaling van die Here se tôrâ waarvan daar in v 8-11 sprake was) verlig", dan is dit duidelik dat daar 'n assosiasie gelê word tussen die lig van die son en die verhelderende voorskrifte van die tôrâ. 'n Volgende tematiese konneksie in terme van die sonmetafoor vind Fisch in die dubbele gebruik van die wortel סָתַר ("wegsteek") in verse 6 en 12: "Niks is weggesteek (סָתַר) van sy gloed nie", met verwysing na die son (v 6), en "Spreek my vry van oortredings waarvan ek nie bewus is nie" (letterlik: "van dinge wat verborge/weggesteek is", סָתַר; v 12) en met verwysing na die tôrâ: "As though to say that, as against the public sphere of creation, where nothing is hidden, we have here a more private, intimate sphere, but here too YHWH is at work illuminating the hidden places of the soul" (Fisch 1990:123).

'n Laaste assosiasie in terme van die simboliek van lig is volgens Fisch die gebruik van die wortel חָשַׁךְ ("terug te hou", v 14). Hy vind daarin 'n sinspeling op 'n woord wat baie dieselfde klink: חָשַׁךְ, "duisternis": "It takes us back to the imagery of light (and by implication, darkness) in the first two parts of the poem. While the public realms of creation and Torah are, so to speak, drenched in light, the more private realm to which the final verses have reference implies an absence of glare, a more covert encounter" (Fisch 1990:123).

5 PSALM 19 AS WYSHEIDSPSALM

Behalwe dat Psalm 19 waardeur en gelees kan word as 'n literêre juweel wat deur 'n fyn beplande komposisie-struktuur en onderliggende simboliek saamgehou word, is dit eweneens belangrik om die psalm teologies

te plaas in terme van die ontwikkeling van die Ou-Testamentiese kanon. Psalm 19 behoort, net soos ander tôrâ-psalms Psalms 1 en 119, tot die sogenaamde “leftovers” wanneer hulle in terme van die literêre genres geklassifiseer word (Mays 1987:3). Hierdie drie psalms het een gemeenskaplike karakteristiek, en dit is naamlik dat hulle almal handel oor die onderwysing van die Here soos vervat in die tôrâ. Dit is nie sonder rede dat ’n psalm oor die tôrâ (Ps 1) die Psalmboek inlui nie. Dit gee aan die Ou-Testamentiese gelowige instruksies hoe die hele Psalmbundel gelees moet word (Hossfeld & Zenger 1993:45).

Mays (1987:4) beskryf die besonderheid van hierdie tôrâ-psalms soos volg: “All are the work of poets who are bringing together elements of vocabulary, style, and theology from various parts of the emerging Hebrew canon of scripture” Wat Psalm 19 betref, is die wysheidsinvloed in die eerste paar verse (vv 2-5a) onmiskenbaar¹⁸. Die literêre model vir die tweede deel oor die tôrâ (vv 8-11) kom ook uit die Spreukeboek: “The Psalm commends the torah of the Lord in the same way that the teacher commends wisdom (Prov 8:1-21; see also 4:20-23; 6:23)...” (Mays 1987:5). Perdue verwoord hierdie nader beweeg tussen die tôrâ en die wysheid, in terme waarvan Psalm 19 ’n belangrike landmerk verteenwoordig, baie treffend as hy die volgende daaroor sê (1994:250):

“Wisdom’s close relationship with the growing compendia of laws and statutes that became a part of the Torah is also seen in sapiential piety that focuses on the Law as the objective of meditation and reflection (see Psalms 19B and 119). For Ben Sira, Wisdom’s identification with the Torah¹⁹ not only gives the teachings of the sages greater authority, but also suggests that the Law itself, as well as sapiential teaching, are grounded in the order of creation and are the instruments for bringing the individual, society, and creation into a harmonious relationship. Wisdom and Torah, identified with the order of creation, enables humans to live in concert with God, society, and the cosmos through study and application to life”.

Meinhold (1983:130) beweer dat mens jou in Psalm 19 in die voorportaal van Psalm 119, die akrostiese lofdig op die tôrâ *par excellence*, bevind. In hierdie gedig word al die verskillende menslike ervarings

¹⁸ Steck (1980:324); vergelyk ook Gese (1982:2) verwys na die volgende wysheidstekste in die verband: Spreuke 1:21; 15:2; 23:9; Job 11:5 ev; 12:7-9; 14:17; 15:17 ev; 32:6 ev; 36:2 ev; 38:4, 18.

¹⁹ Vergelyk byvoorbeeld Sirag 24:23 waar hierdie identifikasie tussen wysheid en die tôrâ volledig is. Vergelyk ook die bespreking van die hoofstuk in Perdue (1994: 264-272).

saamgetrek. As voorbeeld kan verwys word na die Lamed-stansa van dié gedig waar skepping en geskiedenis, met ander woorde, die ganse menslike werklikheid in verband met mekaar gebring word:

89a Vir altyd, Here, is u woord,
89b in die hemel staan dit vas.
90a U trou is van geslag tot geslag,
90b U het die aarde gegrondves en dit bly staan.

In vers 91 word daarop gewys dat die skeppingselemente (hemel en aarde) in diens is van die Goddelike woord:

91a In diens van dit wat U bepaal het, staan hulle vandag nog vas,
91b want alle dinge is u dienaars.

In die volgende verse, net soos by die laaste stansa van Psalm 19 (v 12-15), verskuif die fokus na die verhouding tussen die bidder en Goddelike t^or^o:
t^or^o:

92a As u t^or^o nie my verlustiging was nie,
92b sou ek in my ellende ondergegaan het.
93a Ek sal u verordeninge nooit vergeet nie,
93b want deur hulle het U my in die lewe gehou.

Die Lamed-stansa eindig met 'n uitspraak oor die allesomvattendheid van die Goddelike t^or^o:

96a Ek het opgemerk dat alle volmaaktheid perke het,
96b net u gebod het geen begrensing nie (Meinhold 1983:130).²⁰.

Die t^or^o-psalms kom herinner en onderrig die Kerk weer aan dimensies van God en sy Woord wat ten gevolge van verskeie faktore in ons hedendaagse wêreld vervaag het. Dis juis in so 'n tyd dat hierdie psalms gelowiges opnuut oproep tot nadenke oor die vastheid, sekerheid, helderheid, onwrikbaarheid en krag van die Goddelike Woord. Dis dan ook heel gepas as Paulus in Romeine 10:18 'n verband lê tussen die universaliteit van skeppingslof van Psalm 19:5 en die helder Evangeliewoord wat deur hom en die apostels verkondig is: "Hulle prediking het oor die hele wêreld weerklink, hulle woorde tot by die uithoeke van die aarde". Dis

²⁰ Kraus lê in sy Psalmkommentaar (1960b:827; my vertaling) hierdie uitspraak soos volg uit: "Alle dinge het hulle grense. Net die gebod van God het 'n onbepaalde reikwydte en werkingskrag".

'n Woord wat, nadat dit gehoor is, by magte is om geloof in mense te kan wek (Rom 10:17; sien ook Meinhold 1983:135).

Literatuurverwysings

- Aalen, S 1951. *Die Begriffe 'Licht' und 'Finsternis' im Alten Testament, im Spätjudentum und im Rabbinismus*. Oslo: Dybwad.
- Aalen, S 1973. *אור וצל*. in: Botterweck, G J & Ringgren, H (Hrsg), *Theologisches Wörterbuch zum Alten Testament*, I.
- Cardenal, E 1981 (1968). *Psalmen. 11 Aufl.* Wuppertal: Jugenddienst-Verlag.
- Ceresko, A R 1990. The sage in the Psalms, in: Gammie, J G (ed), *The Sage in Israel and the Ancient Near East*, 217-230. Winona Lake: Eisenbrauns.
- Clines, D J A 1974. The tree of knowledge and the law of Yahweh (Psalm XIX). *VT* 24:8-14.
- Dahood, M 1966. *Psalms I: 1-50*. (The Anchor Bible), New York: Doubleday.
- Deurloo, K A 1989. Psalm 19: riddle and parable, in: Schunck, K-D & Augustin, M (eds), *Goldene Äpfel in silbernen Schalen: Collected Communications to the Thirteenth Congress of the International Organization for the Study of the Old Testament*, Leuven, 1989, 93-100. Frankfurt: Peter Lang.
- De Boer, P A H 1954. Etude sur le sens de la racine QWH. *OTS* X, 225-246.
- Dohmen, C 1983. Ps 19 und sein altorientalischer Hintergrund. *Bib* 64:501-517.
- Duhm, B 1899. *Die Psalmen*. (KHCAT XIV), Freiburg: Mohr.
- Dürr, L 1927. Zur Frage nach der Einheitlichkeit von Ps. 19, in: E Sellin *Festschrift*, 37-48.
- Eaton, J H 1968. Notes and Studies. *JTS* 19:604-605.
- Fisch, H 1990. *Poetry with a Purpose. Biblical Poetics and Interpretation*. Bloomington: Indiana University Press.
- Fishbane, M 1979. Psalm 19. Creation, torah and hope, in: Fishbane, M. *Text and Texture*, 84-102. Schocken Books: New York.
- Fischer, I 1983. Psalm 19 – Ursprüngliche Einheit oder Komposition? *BN* 21:16-25.
- Foster, B R 1997. The Shamash hymn, in: Hallo, W H (ed.). *The Context of Scripture*, 418-419. Leiden: Brill.
- Gerstenberger, E S 1988. *Psalms Part I*, 101-103. Grand Rapids: Eerdmans.
- Gese, H 1982. Die Einheit von Psalm 19, in: Jüngel, E et al (Hrsg), *Verifikationen. Festschrift für Gerhard Ebeling zum 70. Geburtstag*, 1-10. Tübingen: Mohr.
- Glass, J T 1987. Some observations on Psalm 19, in: Högglund, K G et al (eds), *The Listening Heart. Essays in Wisdom and the Psalms in Honor of Roland E. Murphy*, 147-159. Sheffield: Sheffield Academic Press. (JSOT Suppl 58).
- Hengstenberg, G W 1842. *Kommentar über die Psalmen*. Erster Band. Berlin: Oehmigke.
- Herrmann, W 1987. Psalm 19 und der Kanaanäische Gott 'Ilu. *UF* 19:75-78.
- Hossfeld, F-L & Zenger, E 1993. *Die Psalmen I*. Würzburg: Echter Verlag.
- Knierim, R 1991. On the theology of Psalm 19, in: Daniels, D R et al (Hrsg), *Ernten, was man sät: Festschrift für Klaus Koch zu seinem 65. Geburtstag*, 439-446. Neukirchen-Vluyn: Neukirchener Verlag.
- Korpel, M C A & De Moor, J C 1986. Fundamentals of Ugaritic and Hebrew Poetry. *UF* 18:173-212.
- Kraus, H J 1960a. *Psalmen I*. (BKAT XV/1), Neukirchen-Vluyn: Neukirchener Verlag.
- , 1960b. *Psalmen II*. (BKAT XV/2), Neukirchen-Vluyn: Neukirchener Verlag.

- , 1979. *Theologie der Psalmen*. (BKAT Band XV/3), Neukirchen-Vluyn. Neukirchener Verlag.
- Lapide, P 1985. *Vreugde der Wet*, in: *Lapide, P, Uit de Bijbel Leren Leven*, 41-61. Derde Druk. Baarn: Ten Have.
- Longman, T 1987. *Literary Approaches to Biblical Interpretation*. Grand Rapids: Academie.
- Lopez, G 1995. s v תורה. In: Botterweck, G J & Ringgren, H (Hrsg), *Theologisches Wörterbuch zum Alten Testament*, VIII.
- Loretz, O 1974. Psalmstudien III. *UF* 6:175-210.
- Loretz, O & Kottsieper, I 1987. *Colometry in Ugaritic and Biblical Poetry. Introduction, Illustrations and Topical Bibliography*. Altenberge: CIS.
- Mays, J L 1987. The place of the torah-psalms in the Psalter. *JBL* 106/1:3-12.
- Meinhold, A 1983. Überlegungen zur Theologie des 19. Psalms. *ZTK* 80/2:119-136.
- Oesch, J M 1985. Zur Übersetzung und Auslegung von Psalm 19. *BN* 26:71-89.
- Perdue, L G 1994. *Wisdom and Creation*. Nashville: Abingdon.
- Sarna, N 1967. Psalm XIX and the Near Eastern sun-god literature, *Papers of the Fourth World Congress of Jewish Studies*, 1: 171-175. Jerusalem: World Union of Jewish Studies.
- Schroeder, O 1914. Zu Psalm 19. *ZAW* 34:69-70.
- Spieckermann, H 1989. *Heilsgegenwart. Eine Theologie der Psalmen*, 60-72. Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht.
- Steck, O H 1980. Bemerkungen zur thematischen Einheit von Ps 19, 2-7, in: Albertz, R et al (Hrsg), *Werden und Wirken des Alten Testaments. Festschrift für C Westermann zum 70. Geburtstag*, 318-324. Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht.
- Taylor, J G 1993. Yahweh and the Sun, *JSOT Suppl* 111:220-225. Sheffield: Sheffield Academic Press.
- Van der Ploeg, J 1963. Psalm XIX and some of its problems. *JEOL* 17:193-201.
- Van Zyl, A H 1966. Psalm 19, in: *Biblical Essays: Proceedings of the Ninth Meeting of Die Ou-Testamentiese Werkgemeenskap in Suid-Afrika*, 142-158.
- Wagner, J R 1999. From the heavens to the heart: the dynamics of Psalm 19 as prayer. *CBQ* 61/2, 245-261.
- Westermann, C 1979. s v נפש. In: Jenni, E & Westermann, C (Hrsg), *Theologisches Handwörterbuch zum Alten Testament*, II. 2 Aufl.